

Verslag bijeenkomst toezicht WRR en Algemene Rekenkamer 14 oktober 2025

De strijd om toezicht- en handhavingsprioriteiten

Het toezien op publieke belangen lijkt bij toezichthouders steeds meer op gespannen voet te staan met het handhaven van wetten in naam van de minister. Ruim tien jaar nadat de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) het rapport *Toeziën op publieke belangen* publiceerde, strekt het werkkterrein van toezichthouders zich uit van het handhaven van wetten tot het agenderen van maatschappelijke problemen. Een reflectieve toezichthouder heeft daarnaast als taak om systeemrisico's te signaleren en te agenderen bij de politiek. In recente rapporten zoals *Opgave AI*, *Vorbereiden op digitale ontworichting*, *Goede Zaken* en *Aandacht voor media* roept de WRR op om leemtes in het toezicht weg te werken.

Tegelijkertijd constateert de Algemene Rekenkamer steeds vaker dat toezicht en handhaving van de overheid niet voldoen, en dat dit overtreiding van regels en zelfs strafbaar gedrag in de hand werkt. Uit rapporten zoals *Handhaven in het duister*, *Bestrijden witwassen* en *Een zorgelijk gebrek aan daadkracht* komt naar voren dat zorgcowboys, witwassers, milieuvvervuilers en cocaïnehandelaren zich geregeld aan toezicht en handhaving kunnen onttrekken. Het aan de kaak stellen van schadelijke praktijken en uitkomsten leidt tot politieke druk om prioriteit te geven aan toezicht- en handhaving.

Tijdens een bijeenkomst die de WRR en de Rekenkamer in oktober 2025 organiseerden, gingen zeventig toezichthouders, handhavers, wetenschappers en andere betrokkenen met elkaar in gesprek. Onder leiding van WRR-vicevoorzitter Paul 't Hart spraken ze over de balans tussen toezicht en handhaving. Welke keuzes maken we daarbij? Waar wordt de schaarse capaciteit voor gebruikt? Hoe doen we dat en wie gaat erover?

Bij wijze van aftrap presenteerden de WRR en de Rekenkamer hun belangrijkste bevindingen en aanbevelingen over toezicht uit de afgelopen 12,5 jaar. Vanuit de wereld van inspecties, markttoezicht en handhaving spraken Alida Oppers (inspecteur-generaal van het Onderwijs en voorzitter van de Inspectieraad, het

samenwerkingsverband van de rijksinspecties), Karina Raaijmakers (bestuurslid Nederlandse Zorgautoriteit) en Rinus Otte (voorzitter van het College van procureurs-generaal van het Openbaar Ministerie).

Witte vlekken in het toezicht sinds 2013

Meike Bokhorst en Alyt Damstra (WRR) lieten zien welke nieuwe systeemrisico's en -kansen de WRR signaleert sinds het rapport *Toeziën op publieke belangen in 2013* verscheen. Zowel op het gebied van inspectie- als markttoezicht zijn er maatschappelijke ontwikkelingen die nieuwe risico's en kansen voor het toezicht met zich meebrengen.

Maatschappelijke ontwikkelingen met nieuwe risico's en kansen voor de rijksinspecties.

- **Technocratisering en professionalisering** van het intern en extern toezicht in semipublieke sectoren. Hierbij gaat het om het aanpakken van zwak intern toezicht en het versterken van de relatie tussen intern en extern toezicht (Autoriteit Woningcorporaties, Inspectie van het Onderwijs, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd). Het rapport *Van tweeluik naar driehoeken. Versterking interne checks and balances bij semipublieke sectoren (2014)* laat zien hoe verenigingen met lekenbestuur in het middenveld vervangen zijn door stichtingen met raden van toezicht. Voor het bewaken van de maatschappelijke legitimatie en de financiële houdbaarheid kunnen interne toezichthouders derde belanghebbenden betrekken, zoals een leden- of ondernemingsraad. Zonder goed werkend intern toezicht komt het externe toezicht steevast te laat. De policybrief *Van incident naar preventie. Versterken en beperken van de relatie intern en extern toezicht (2015)* laat zien dat sterkere relaties tussen intern en extern toezicht kunnen zorgen voor een betere uitwisseling van informatie en leerervaringen.

- **Internationalisering** van voedsel- en productketens. Hierbij gaat het om een versterking van het handhavend toezicht op, en de aandacht voor nieuwe ketenrisico's die buiten het zicht vallen van de producttoezichthouders (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit en Autoriteit Consument en Markt). De rapporten *Naar een voedselbeleid* (2014) en *Goede zaken* (2023) pleiten voor het handhaven van de bestaande eisen voor voedselkwaliteit en productveiligheid, die onder druk staan door internationalisering. Langere voedsel- en productketens zorgen ervoor dat Nederland geen zicht meer heeft op de kwaliteits- en veiligheidscontrole. Doordat consumenten steeds meer via online platforms bestellen en per post laten bezorgen, wordt productcontrole door toezichthouders steeds moeilijker. De overheid kan met betrouwbaar langetermijnbeleid de kans vergroten dat bedrijven gaan investeren in maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- **Europeanisering en decentralisering** van arbeidsmigratie en arbeidsparticipatie. Hierbij gaat het om de versterking van het toezicht op de uitbuiting van EU-arbeidsmigranten, discriminatie en psychosociale risico's (NL Arbeidsinspectie). Het rapport *Het betere werk* (2020) stelt dat het streven naar 'goed werk' vraagt om intensiever en breder toezicht. De Arbeidsinspectie is veelal gericht op de handhaving van fysieke arbeidsomstandigheden en regulering. Er is minder aandacht voor de bredere condities van goed werk, zoals meer grip op het werk om onder andere psychosociale problemen te voorkomen. De herziening van de arbowetgeving biedt kansen om hier meer aandacht aan te schenken. Pleidooien voor het beter reguleren van de uitzendbranche en het aanpakken van nalevingstekorten bij de uitbuiting en discriminatie van arbeidsmigranten en hun kinderen, zijn te vinden in de verkenning *In betere banen* (2012), de policybrief *Roemeense en Bulgaarse arbeidsmigratie in betere banen* (2014) en het rapport *Samenleven in verscheidenheid* (2020). Decentrale overheden zouden ook meer te zeggen moeten krijgen over welke arbeidsmigratie aansluit bij de behoefte van de lokale arbeidsmarkt en samenleving.

Maatschappelijke ontwikkelingen met nieuwe risico's en kansen voor het markttoezicht.

- **Financialisering.** Hierbij gaat het om de versterking van de effectiviteit van het financieel systeemtoezicht (DNB en AFM). De rapporten *Samenleving en financiële sector in evenwicht* (2016) en *Geld en schuld* (2019) stellen dat de groeiende invloed van de financiële sector op de economie en de samenleving, en de digitale geldschepping ervoor zorgen dat het bestaande toezicht op financiële markten en banken effectiever moet inwerken op perverse prikkels en tijdig moet reflecteren op risico's voor systeeminstabiliteit. De versterking van de publieke dimensie van het bankwezen biedt kansen om de stem van burgers (ook via de politiek) veel beter te horen.
- **Digitalisering.** Hierbij gaat het om het signaleren van reguleringstekorten en toezichtleemtes (RDI en AP). De rapporten *Big data in een vrije en veilige samenleving* (2016) en *Opgave AI* (2021) wijzen op de noodzaak van nieuwe wet- en regelgeving en het daarbij behorende toezicht. Ook worden er nieuwe, signalerende en reflecterende taken van toezichthouders verwacht, zeker bij een nieuwe systeemtechnologie als AI. Toezicht is van belang om digitale autonomie, leveringszekerheid en databescherming te garanderen. Versterking van digitale autonomie biedt kansen op minder geopolitieke afhankelijkheid en kwetsbaarheid.
- **Mediatisering.** Hierbij gaat het om de versterking van het toezicht in de media- en informatieomgeving (CvdM, ACM, Samenwerkingsplatform Digitale Toezichthouders). Het rapport *Aandacht voor media* (2024) pleit voor versterking van bestaand mediatoezicht en meer samenwerking tussen toezichthoudende organisaties. Uitwisseling en samenwerking kunnen zorgen voor effectiever toezicht en beter zicht op mogelijke systeemrisico's.

Kortom:

- WRR-rapporten signaleren en agenderen telkens nieuwe systeemrisico's en -kansen die vragen om nieuwe of hernieuwde vormen van overheidsregulering en -toezicht.

- Handhavend toezicht kan perverse prikkels in sectoren niet wegnemen, maar reflectief toezicht kan wel reguleringstekorten signaleren en agenderen. Toezicht kan problemen terugduwen naar de politiek.
- Is er sprake van nalevings- of handhavingstekorten? Het nalevingsniveau hangt af van persoonlijke en sociale normen en de gepercipieerde pakkans (handhaving collectieve normen). Met handhaving kan de overheid maar een deel van de nalevingsproblemen oplossen.

Rode draden uit rekenkamerrapporten over toezicht en handhaving

Johan van Wilsem van de Algemene Rekenkamer presenteerde de publicatie *Door de mazen van toezicht en handhaving* (geschreven met Jaco Alberts en Ewald de Bruijn). Daarin kijkt de Rekenkamer terug op 12,5 jaar onderzoek en analyseert patronen in toezicht en handhaving. Regelovertreding leidt tot maatschappelijke schade, zoals geweld in de jeugdzorg, ernstige arbeidsongevallen, cocaïnehandel en zorgfraude. Die zorgen voor slachtoffers en financiële verliezen – volgens schattingen zijn die aanzienlijk voor Nederland. Minder regelovertreding dient dan ook een groot maatschappelijk belang.

Het gedrag van burgers, bedrijven en overheidsorganisaties wordt mede bepaald door de vraag of er goed toezicht plaatsvindt op de naleving van regels, en hoe die regels bij overtredingen worden gehandhaafd. In de nieuwe publicatie focust de Algemene Rekenkamer op de kwaliteit van het toezicht en de handhaving. Tegelijk zien we dat bij regelovertreding ook andere zaken een rol spelen. Maatschappelijke ontwikkelingen, zoals digitalisering van de communicatie en de internationalisering van de handel, bieden mogelijkheden tot meer regelovertreding. Ook de kwaliteit van wetgeving speelt een rol. Is het beleid dat eruit voortkomt wel uitvoerbaar? En ook: biedt wetgeving soms onbedoelde mogelijkheden om regels te omzeilen?

De Rekenkamer heeft 54 rapporten uit de periode 2013-2025 naast elkaar gelegd om patronen over toezicht en handhaving te ontdekken. Die rapporten richten zich op

beleidsterreinen zoals het sociaal domein, de leefomgeving, de financiële markten en justitie. Er is aandacht voor verschillende vormen van toezicht en handhaving, zoals rijksinspectie, markttoezicht en strafrecht. Op basis van die rapporten presenteert de Rekenkamer vier rode draden die wijzen op terugkerende mankementen.

1. **Een geringe pakkans bij ernstige feiten;** het aantal onderzochte zaken en genomen maatregelen loopt sterk achter bij de schattingen van het totale aantal overtredingen.
2. **Gebrekkige uitwisseling van informatie;** toezichthouders en handhavers beschikken vaak over onvoldoende goede informatie om hun taken naar behoren te vervullen.
3. **Onduidelijke keuzes in de praktijk;** beslissingen naar wie onderzoek gedaan wordt en tegen wie maatregelen getroffen zijn, zijn lang niet altijd goed uit te leggen.
4. **Onvoldoende inzicht in de effectiviteit;** toezichthouders en handhavers weten vaak zelf niet in hoeverre hun werk bijdraagt aan de gestelde maatschappelijke doelen.

Op basis van diezelfde 54 rapporten schetst de Rekenkamer mogelijkheden voor verbeteringen.

- Zorg waar nodig en wenselijk voor wettelijke grondslagen voor het delen van informatie, maak op tijd de afweging tussen het belang van toezicht en dat van privacy, en leg de focus op mogelijkheden voor het delen van informatie in plaats van op beperkingen.
- Zorg voor een goede en toegankelijke registratie van de afwegingen die bij toezicht en handhaving worden gemaakt om al dan niet op te treden.
- Formuleer per maatschappelijke opgave concrete en meetbare doelstellingen voor zowel toezicht als handhaving-met het oog op het terugbrengen van het aantal overtredingen en vergrijpen. Die doelstellingen moeten indicatoren vormen voor de effectiviteit van toezicht en handhaving.

Tot slot staat de Rekenkamer stil bij initiatieven en meerjarenplannen die rijksinspecties, markttoezichthouders en de strafrechtketen hebben ontwikkeld om

bovenstaande problemen het hoofd te bieden. Met dit overzicht van eigen onderzoek wil de Rekenkamer bijdragen aan de discussie met stakeholders – en uiteindelijk aan een betere naleving van wetten en regels.

Reacties vanuit de wereld van inspecties, markttoezicht en openbaar ministerie

Co-referent Alida Oppers (voorzitter van de Inspectieraad en Inspecteur-Generaal van het Onderwijs) zag deze bijeenkomst met de rode toezichtdraden van de WRR en de Rekenkamer als een leermoment voor de rijksinspecties.

Ze schetste twee aanvullende perspectieven voor de discussie. Ten eerste maken inspecties zich zorgen over het aantal regels. PWC presenteerde hier onlangs cijfers over en ook de verzamelde toezichthouders merken dat het aantal regels steeds verder groeit, en daarmee ook de complexiteit. Doordat de toezichtcapaciteit niet navenant toeneemt, kan dit leiden tot nieuwe nalevingstekorten. Het risico om iets te missen als toezichthouder neemt ook toe. Een toezichthouder kan zijn capaciteit maar een keer inzetten en wil zich richten op de belangrijkste risico's van niet-naleving. Oppers noemde als voorbeeld diplomafraude, de toenemende mogelijkheid om diploma's online te kopen. De uitdaging daarbij is om dit samen met andere maatschappelijke partners tegen te gaan, want bij de inspectie ontbreekt simpelweg de capaciteit.

Het tweede perspectief is de vermeende spanning die de Rekenkamer signaleert tussen de reflectieve en de handhavende functie van toezichthouders. Het een kan niet zonder het ander. Op basis van het toezien op regels en de kwaliteit in de praktijk krijgen toezichthouders informatie over de knelpunten, ook als het gaat om het niet kunnen, willen of mogen naleven van wet- en regelgeving. Het is volgens Oppers essentieel dat we die kennis teruggeven aan beleidsmakers, uitvoerders en de politiek. Die kunnen zo nodig beleid en regelgeving aanpassen. Een toezichthouder die enkel regels handhaaft, is een domme toezichthouder. De Rekenkamer roept in zijn bijdrage op tot effectiever handhaven, maar vraagt zich ook af of ministers wel

voldoende luisteren naar reflectie door en signalen van toezichthouders en handhavers.

Bestuurslid Karina Raaijmakers van de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) lichtte er drie elementen uit.

1. Toezicht is een vak voor mensen met lef. Het dilemma tussen reflecteren en handhaven raakt aan de kernwaarden van markttoezichthouders zoals de NZa en de AFM, die doortastend en zorgvuldig moeten zijn en autonome verbindingen aangaan. De spagaat van toezichthouders is dat ze zorgvuldig moeten zijn vanuit beginselen van behoorlijk bestuur, maar ook doortastend en met lef zaken moeten agenderen waarover de wetgever nog niet heeft nagedacht, maar die wel zorgelijk zijn. Maar als toezichthouder kun je je tijd maar één keer inzetten
2. Toezichthouders moeten een dikke huid hebben. Als het goed gaat, vinden mensen toezicht prima of overbodig, maar als het slecht gaat roept iedereen: ‘waar was de toezichthouder?’. Tegelijkertijd moet de toezichthouder sensitief zijn voor wat de maatschappij vraagt en hoe de wetgever de regels ooit heeft bedoeld.
3. Goed toezicht kan niet zonder goed beleid. Vraagstukken die langskomen zijn vaak nog niet doordacht door de wetgevers. Nieuwe wetten zijn doorgaans verbeteringen van oudere wetgeving, of oplossingen voor problemen uit het verleden, maar toch moet men er in het hier en nu op toezien. Een voorbeeld was de covidpandemie. De NZa is er voor toegankelijke zorg, maar deze zorg was niet meer toegankelijk. In de wetgeving stond niks over toezicht in tijden van crisis. Al improviserend zijn de toezichthouders daar met de zorginstellingen en de zorgverzekeraars uitgekomen. Een tweede voorbeeld is de huisartsenpraktijk Co-Med, waarbij de NZa alles uit de kast heeft getrokken om die praktijk het vuur aan de schenen te leggen. En toch is er beeldvorming dat de toezichthouders hebben liggen slapen. De onderliggende vraag is of we marktwerking en winstvorming in de zorg wel moeten willen hebben.

Rinus Otte (voorzitter van het College van procureurs-generaal van het Openbaar Ministerie) opende zijn co-referaat met enkele observaties. Het is in zijn loopbaan nog nooit gebeurd dat er in een rapport van een toezichthouder wordt geconcludeerd dat er goed gehandeld is. Terwijl rechters in het strafrecht vaak concluderen dat er geen overtuigend bewijs is, komt dat in rapporten van toezichthouders nooit naar voren. In de wereld van het OM en de rechterlijke macht is er toezicht op toezicht en staan uitspraken open voor hoger beroep. Toezicht is goed, verrijkt en houdt organisaties scherp, maar een zorg is wel of de vormen van toezicht bijdragen aan het vertrouwen in de overheid, of dat ze ook bijdragen aan een erosie daarvan.

Otte onderstreepte de noodzaak van toezicht, en de bijdrage ervan aan een professionele werkomgeving. Hij waarschuwde voor het te veel voeden van het toenemende ‘maakbaarheidsdenken’ dat ten grondslag ligt aan het afbrokkelende vertrouwen van de burger in het Openbaar Ministerie en andere overheidsinstanties. “Het almaar uitbreidende overheidstoezicht en het effect ervan op de publieke opinie is in zo'n boze tijd geen instrument om vertrouwen te versterken. Het is een katalysator voor méér onvrede en wantrouwen in de overheid. Want het bevestigt het vermoeden dat de overheid opnieuw gefaald lijkt te hebben.”

De collegevoorzitter pleitte daarom voor een toezicht dat ‘streng is in de normstelling, maar dat een ruimhartiger begrip toont voor de praktijk van alledag, en daarom mild is in het oordeel.’ Zijn aanbeveling is dan ook dat toezichthouders vooral sterk inzetten op het vergroten van intern reflectief toezicht binnen de organisaties. “Dat is het enige waarin ik diep geloof.”

Inventarisatie van politieke overwegingen

Gespreksleider Paul 't Hart vroeg aan Tweede Kamerlid Joost Sneller (D66) welke politieke overwegingen meespelen bij het bepalen van toezichtprioriteiten. Sneller vond het dilemma tussen handhavend en reflectief toezicht heel herkenbaar. Hij voelde zich als Kamerlid goed bediend door toezichtrapporten, misschien soms té

goed. Er is te veel te doen voor de Tweede Kamer om alle toezichtrappen goed te kunnen absorberen. Het rekenkamerrapport over milieucriminaliteit is bijvoorbeeld heel relevant, maar er ligt te veel op het bordje van de Kamer – dus hoe houd je er als Kamer aandacht voor? In een vluchtige politieke omgeving waarin toezichthouders elke week nieuwe munitie geven, moeten keuzes gemaakt worden over prioritering, maar waar moet dit gebeuren? Dat kan in twee gremia: in de reguliere Kamercommissiedebatten te midden van alle actuele afwegingen of in een meer reflectieve setting buiten de Kamerdebatten. Zoals bij de laatste ‘Staat van de uitvoering’, waarbij een andere vorm van het gesprek voeren met alle betrokkenen zonder camera’s erg nuttig was.

Als het tijd is voor de plenaire discussie, vraagt voorzitter Paul ’t Hart (WRR) de zaal naar keuzes en dilemma’s in het toezicht en de handhaving in het licht van bekende en lastig te beteugelen risico’s (zoals zorgfraude en arbeidsuitbuiting) en het ontstaan van nieuwe risico’s bijvoorbeeld als gevolg van technologische ontwikkelingen, zoals AI. Wie of wat bepaalt de toezicht- en handhavingsprioriteiten? Welke vraagstukken en dilemma’s spelen hierbij een rol? Welke adviezen hebben de aanwezigen aan Kamerleden die zich moeten voorbereiden op het wetsvoorstel kaderwet op de Rijksinspecties? Hierna volgen enkele van de besproken vraagstukken aan de hand van drie overkoepelende thema’s.

Balans tussen handhaving en reflectie

Zowel handhavend als reflectief toezicht kent lastige dilemma’s. Voor handhavend toezicht is een behoorlijke pakkans essentieel, maar is er voldoende aandacht voor wat er daarna gebeurt? Zijn de sancties die volgen passend? Je moet gezaghebbend en afschrikwekkend kunnen optreden als toezichthouder, maar wordt de volledigheid van het sanctiepakket wel gebruikt? Het is effectiever maar ook moeilijker om de pakkans omhoog te brengen dan om sancties te verhogen. Bovendien hangt de effectiviteit van sancties sterk af van de context.

Discussies over pakkans suggereren bovendien dat toezichthouders vooral politieagent zijn, maar toezicht is veel meer dan alleen waarschuwingen uitdelen en boetes opleggen. Het werk van de WRR wijst op de zeer uiteenlopende rollen die toezichthouders vervullen: sanctioneren, gedrag beïnvloeden, mogelijke systeemrisico's signaleren en bijdragen aan kennisopbouw. De verwachtingen ten aanzien van toezichthouders zijn hoog. Kunnen ze die altijd waarmaken?

Handhavend en reflectief toezicht zijn op verschillende manieren effectief. Het vaststellen van overtredingen en het uitdelen van sancties behoren tot de formele bevoegdheden van toezichthouders, maar in bepaalde gevallen zijn die juist effectiever wanneer ze hun bevoegdheden op een terughoudende manier uitoefenen. Daarnaast is het van belang om de legitimiteit van toezicht te blijven doordenken. Welke rol hebben toezichthouders in onze democratische rechtsstaat en wat is ervoor nodig om deze rol met gezag te kunnen blijven vervullen?

Balans tussen thematisch en incident-gedreven onderzoek

Hoe kan een toezichthouder een onder toezicht gestelde partij prikkelen om open en transparant het gesprek aan te gaan? De inherente spanning van hun relatie kan hierbij een belemmering vormen. In dit verband is het nuttig om onderscheid te maken tussen thematisch en incident-gedreven onderzoek. Dat eerste beoogt een nuttige bijdrage te leveren aan een voortdurend leerproces, waarbij de toezichthouder bij organisaties ophaalt wat zij daarvoor nodig hebben. Bij dat tweede stelt de toezichthouder retrospectief vast hoe een incident kon plaatsvinden en koppelt dit aan mogelijke bredere patronen.

Een van de aanwezige inspecteurs gaf aan dat goed onderzoek begint met de vaststelling dat een incident altijd en overal kan plaatsvinden waar mensen aan het werk zijn. Het draait uiteindelijk niet om incidenten maar om structurele patronen. Wanneer mensen op basis van incidenten worden beschuldigd, komt een open cultuur van melden snel onder druk te staan. Dat is onwenselijk en zelfs schadelijk.

Als toezichthouder stap je niet bij een organisatie naar binnen om een schuldige aan te wijzen of een eindoordeel te vellen. Waar dit wel de nadruk krijgt, is een open uitwisseling snel niet meer mogelijk.

Daar staat tegenover dat een gebrek aan handhaving en te weinig handhavende bevoegdheden ook lastige vraagstukken opleveren. Zonder interventiemogelijkheden kan de indruk ontstaan dat een onprettig gesprek de ergste consequentie is. Dan zijn er onvoldoende prikkels om wet- en regelgeving te eerbiedigen. Doorgaans loont het om bij nieuwe wetgeving in de eerste fase streng te handhaven, zoals bij de discriminatoire algoritmen bij DUO en de Belastingdienst. Ook komt het voor dat incidenten zo ernstig zijn, dat ze wel degelijk een onderzoek rechtvaardigen, zoals het recente datalek bij het bevolkingsonderzoek. Het wel of niet openbaar maken van rapporten kan een lastige afweging zijn. Als signaalfunctie en voor de transparantie kan het belangrijk zijn, voor een open leercultuur kan het negatieve effecten opleveren.

Opeenstapeling van toezichtrapporten versus toezichtlacunes

Er is veel kennis voorhanden, tegelijkertijd kan de hoeveelheid rapporten belemmerend werken. Op beleidsdepartementen klinken regelmatig klachten over het grote aantal toezichtrapporten. In de private sector wordt deze overdaad herkend. Veel ondernemers willen graag maatschappelijk het juiste doen, bijvoorbeeld op het terrein van verduurzaming. Tegelijkertijd ervaren ze een enorme regeldruk die ten koste gaat van de werkbaarheid. De communicatie hierover is soms hoekig, maar voor veel bedrijven is dit een urgente kwestie die veel frustratie oplevert. Bedrijven willen graag samenwerken. Toezichtprioriteiten moeten niet enkel tussen toezichthouders en onderzoekers worden besproken, maar ook met diegenen die in de praktijk met het toezicht te maken hebben.

Veel inspecties werken met een interventiepiramide die oploopt van lichte naar (veel) zwaardere sancties. Aandachtspunten daarbij zijn proportionaliteit en (de

gepercipieerde) rechtvaardigheid van het systeem. Bij burgers is sinds de Toeslagenaffaire het beeld ontstaan dat grote bedrijven via de rechter boetes kunnen ontlopen, terwijl particulieren en kleine bedrijven die mogelijkheid niet hebben. Vanuit de criminologie wordt ingebracht dat mensen met lichte straffen vaker een migratieachtergrond hebben of kampen met psychische problematiek. Het is juist deze groep die al jaren onvoldoende op het vizier van de overheid staat, niet of nauwelijks ondersteuning ontvangt (denk aan wachtlijsten) en uiteindelijk voor iets kleins gepakt wordt. Grote probleemveroorzakers zoals milieuvervuilers of zorgfraudeurs kunnen daarentegen hun gang gaan.

Een toezichthouder wees op het grote verschil tussen markttoezichthouders en inspecties. Markttoezichthouders willen systemen veranderen. Daarvoor is samenwerking met marktpartijen een cruciale voorwaarde. De roep klinkt om een vervolgdebat te organiseren waarbij toezichthouders het gesprek aangaan met organisaties die onder toezicht staan